

sion især gik i to retninger: dels Mellemamerika og det karibiske område, dels Stillehavsområdet, hvor USA allerede i 1853 havde demonstreret sin virketrang ved at gennemtvinge åbningen af Japan. For USA som for Rusland og Japan var det især Kina, der virkede tillokkende i Asien.

Formel og uformel imperialism

Man skelner mellem to former for imperialism. Den formelle imperialism indebærer en erobring af oversøiske områder, som derved gøres til kolonier for at blive underlagt i-landets direkte kontrol. Den uformelle imperialism tager mere forfinede metoder i brug: på papiret bevarer u-landet sin uafhængige status, men opfyldelsen af stormagternes krav sikres f.eks. ved bestikkelse af korrupte lokale magthavere eller ved lejlighedsvis militære interventioner. Idag, hvor praktisk taget alle tidligere kolonier er blevet selvstændige, er der således udelukkende tale om uformel imperialism. I perioden mellem 1870 og 1914 var der tale om begge former for imperialism.

I Afrika var der tale om formel imperialism. Et kapløb mellem de europæiske stormagter førte til erobring og opdeling af kontinentet i egentlige kolonier. I Afrika, især i de indre dele af kontinentet, fandtes ikke veletablerede og klart afgrænsede statsdannelser, som europæerne kunne forhandle med for at få deres krav opfyldt. Direkte erobring var derfor den eneste måde, hvorved stormagterne kunne sikre deres indflydelse.

Kina var periodens vigtigste praktiske eksempel på uformel imperialism, idet de imperialistiske hovedkrav blev gennemtvunget uden direkte erobring. Det lykkedes for USA at få gennemført princippet om "den åbne dørs politik", dvs. at alle stormagter skulle have lige adgang til Kina. Den amerikanske regering foretrak normalt den uformelle imperialism, der både var billigst og så pæneste ud. Desuden regnede amerikanerne med, at de på grund af deres økonomiske overlegenhed kunne sikre sig de

bedste bidder af kagen.

Resultatet blev, at Kina formelt set bevarede sin selvstændighed, men reelt opdeltes i en række indflydelsessfærer for de forskellige stormagter. Landet blev åbnet for frihandel, således at alle importforbud og toldsatser skulle afskaffes. Vesterlændinge fik fri adgang til at missionere og drive økonomisk virksomhed i landet, og de imperialistiske stormagters repræsentanter fik en særlig juridisk status, således at de ikke kunne straffes af kinesiske myndigheder. I de kinesiske havnebyer opstod hele kvarterer, der var forbeholdt stormagternes repræsentanter, og som blev brugt som base for deres virksomhed i landet.

Den kinesiske befolkning reagerede voldsomt på den udenlandske indflydelse, der var flere tilfælde af omfattende angreb på udlændingene og deres ejendom. Oprørerne blev hver gang nedkæmpet ved militære interventioner, og bagefter sendte stormagterne regningen for nedkæmpelsen til den kinesiske kejser, som ved disse lejligheder åbenbart ikke selv kunne opretholde ro og orden i befolkningen. I 1911 blev kejseren afsat ved en revolution, som dog ikke førte til en mærkbar ændring i stormagternes indflydelse. I realiteten var det store rige i total opløsning; regeringen var ikke i stand til at kontrollere provinsguvernørerne, der havde magten i hvert sit område.

Drivkræfterne bag imperialismen

I-landenes ekspansion i perioden 1870-1914 gives ofte en økonomisk forklaring.

I de industrialiserede lande medførte de nye produktionsformer en voldsom stigning i produktionen, uden at efterspørgslen steg tilsvarende. Det førte til priskonkurrence, som ofte var ganske ødelæggende for virksomhederne.

Samtidig betød industrialiseringen en voldsom